

การดูแลคุ้มครองอย่างเหมาะสม: การทบทวนวรรณกรรม อย่างมีระบบเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเด็กในประเทศไทย

APPROPRIATE CARE AND PROTECTIONS: SYSTEMATIC REVIEW OF THE LITERATURE ON THE CHILD PROTECTION SYSTEM IN THAILAND

ฐิติมา โห้ล่ายอง*

Thitima Holumyong*

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

* Lecturer, Master of Public Administration Program, Rajapruk University

* Email: thitimah@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำความเข้าใจระบบการคุ้มครองเด็กของประเทศไทย และค้นหาช่องว่างที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายของการคุ้มครองเด็กเชิงระบบ โดยการทบทวนวรรณกรรมอย่างมีระบบผ่านการทำงานเชิงระบบตามกรอบแนวคิดของ Wulezyn และใช้เกณฑ์ Critical appraisal of evidences ในการคัดเลือกงานวิจัย ผลการศึกษาพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับหลักเกณฑ์เลือกเข้าจำนวน 108 เรื่อง ผลการวิเคราะห์ช่องว่างตามองค์ประกอบของพลวัตการคุ้มครองเด็กที่มุ่งเน้นการดำเนินงานเชิงระบบ พบว่า ช่องว่างที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายของการคุ้มครองเด็กเชิงระบบ คือ (1) ความไม่เชื่อมโยงของฐานคิดและเป้าประสงค์ของระบบการคุ้มครองเด็กของประเทศไทยไปยังทุกภาคส่วนของสังคม และ (2) การเชื่อมประสานการทำงานระหว่างภาคส่วนและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานคุ้มครองเด็ก ทั้งส่วนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการถอดประสานแนวคิดให้เป็นหนึ่งเดียวกันในทุกๆ ส่วนที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การคุ้มครองเด็ก ระบบการคุ้มครองเด็ก การคุ้มครองเด็กเชิงระบบ

Abstract

This study had the objective to gain a better understanding of the child protection system in Thailand, and to identify gaps that are impeding progress toward the goals of the system of child protections. Data were collected from a systematic review of the literature using the conceptual framework of Wulezyn and application of a critical appraisal of evidence to screen the various research studies. The author identified 108 research studies which met the inclusion criteria. The analysis of gaps and dynamics of the child protection system resulted in the following findings: (1) There is a lack of linkages between the knowledge base and objectives and goals of the child protection system in Thailand, and this gap is manifested across all sectors of society; (2) There is a low level of coordination between the relevant agencies and sectors. The findings reflected a need to strengthen collaboration among the relevant agencies and sectors involved in the child protection system, both formally and informally. There is also a need to unify the conceptual thinking on child protections across all components in the system.

Keywords: Child Protection, Child Protection System, System Approach of Child Protection

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาด้านเด็กมีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงขึ้น วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้เพิ่มประเด็นปัญหาใหม่ด้านเด็ก (สุพัตรา ศรีวิชชากร 2555) ในขณะที่ประเด็นปัญหาด้านเด็กดั้งเดิมยังคงเป็นประเด็นท้าทายในปัจจุบัน (UNICEF, 2011) การดำเนินการคุ้มครองเด็กหรือการดำเนินการเพื่อให้เด็กรอดพ้นจากสภาวะความเสี่ยงต้องเผชิญกับความยากลำบากในทางปฏิบัติมากขึ้น เมื่อเด็กผู้ซึ่งเคยตกเป็นเหยื่อของปัญหา ได้เพิ่มมิติในการเป็นทั้งเหยื่อและผู้สร้างปัญหาเข้ามาพร้อมกัน (บวรวิทย์ เปรื่องวงศ์ 2555)

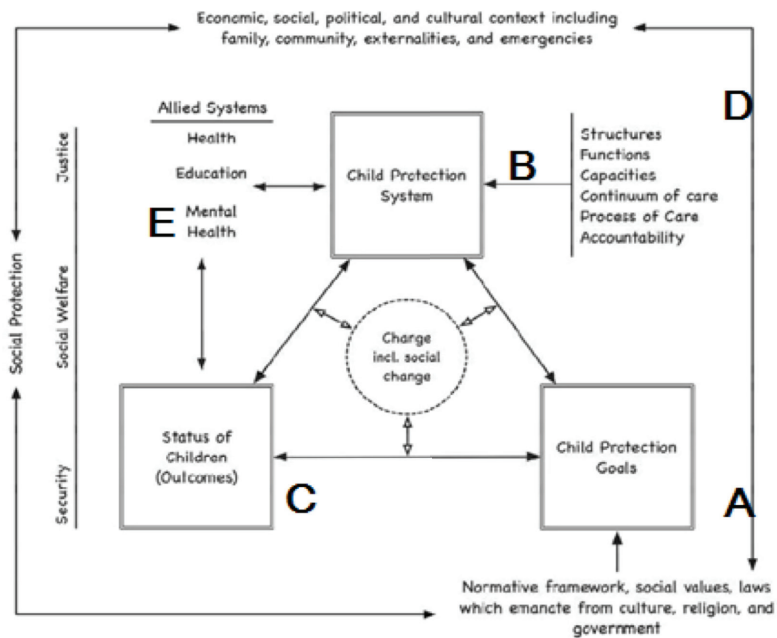
การทำงานด้านการคุ้มครองเด็กมีความแตกต่างจากการทำงานส่งเสริมสวัสดิภาพด้านอื่นๆ ระบบการคุ้มครองเด็กหรืออีกนัยหนึ่งคือระบบที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อปกป้องเด็กไม่สามารถแยกตัวโดดเดี่ยวออกมาจากปัจจัยแวดล้อม สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของการดำเนินงานเพื่อการคุ้มครองเด็กเชิงระบบซึ่งเป็นระบบที่ประสานการทำงานร่วมมือกันในทุกภาคส่วน มีการทำงานที่มีเป้าประสงค์และการดำเนินงานที่ตอบรับถึงกัน (Wulczyn, Fluke, Glodek, & Lifanda, 2010) ซึ่งการทำงานเชิงระบบในการคุ้มครองเด็กมีเป้าหมายหลักที่จะสร้างสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กที่ปลอดภัย เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตัวเด็กเองให้สามารถปกป้องสิทธิ รักษาสวัสดิภาพของตนเอง และป้องกันตนให้ห่างไกลจากการละเมิดต่างๆ ได้ (Forbes, Oswald & Tutnjovic, 2011) สิ่งเหล่านี้จะเป็นการช่วยเสริมสร้างให้เกิดสภาวะสังคมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก (protective environment) ซึ่งพัฒนาการในการทำงานคุ้มครองเด็กของไทยได้พยายามมุ่งหน้าสู่การทำงานเชิงระบบมากขึ้น (อภิญญา เวชยชัย 2551)

การทบทวนวรรณกรรมอย่างมีระบบเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเด็กขึ้นนี้ มีเป้าหมายที่จะทำความเข้าใจระบบการคุ้มครองเด็กของประเทศไทยผ่านงานวรรณกรรมในช่วงปี พ.ศ. 2548-2558 เพื่อค้นหาช่องว่างที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายของการคุ้มครองเด็กเชิงระบบของประเทศไทย

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านการคุ้มครองเด็ก และวิเคราะห์เพื่อหาช่องว่างของระบบการคุ้มครองเด็ก ผ่านการทำงานเชิงระบบตามกรอบแนวคิดของ Wulczyn, et al. (2010) ดังแสดงในภาพที่ 1 ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของระบบการคุ้มครองเด็ก (B) ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานการณ์ปัญหาเด็ก (C) และเป้าหมายของการคุ้มครองที่สะท้อนแนวคิดที่เป็นฐานในการดำเนินงานของระบบ (A) ในขณะเดียวกันปัจจัยแวดล้อมต่างๆ เช่น ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการคุ้มครองเด็กทั้งสิ้น ทั้งนี้ “การเปลี่ยนแปลง” (change) ได้ถูกวางไว้ที่จุดศูนย์กลางของแบบจำลอง ซึ่งสะท้อนความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัต ที่ส่งผลไปสู่องค์ประกอบทุกส่วนในแบบจำลองเชิงระบบนี้

การทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบ (systematic reviews) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก คือ (1) การรวบรวมงานวิจัยและหลักฐานอ้างอิงทางวิชาการเพื่อการทบทวน และ (2) การวิเคราะห์งานวิจัยและหลักฐานอ้างอิงทางวิชาการ ได้กำหนดฐานข้อมูลในการสืบค้นงานวิจัยจากระบบฐานข้อมูล 3 แหล่ง ประกอบด้วย (1) ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ระดับนานาชาติ ได้แก่ JSTOR และ SCOPUS via ELSEVIER (2) ระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ระดับชาติ ได้แก่ ThaiLIS (3) สืบค้นงานวิจัยจากระบบฐานข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านเด็ก ได้แก่ พม. กระทรวงแรงงาน ILO กระทรวงยุติธรรม สกว. วช. และ UNICEF

ภาพที่ 1 บริบทและพลวัตของระบบการคุ้มครองเด็ก

ที่มา: Wulezyn, et al. (2010, P.19)

เกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัยใช้เกณฑ์ Critical appraisal of evidences ของ Earl-Slater (2002) อ้างใน สมเกียรติ โพธิ์สัตย์ และคณะ (2547) กำหนดเป็น 3 เกณฑ์ คือ (1) ความถูกต้องเที่ยงตรง (validity) ของข้อมูล โดยพิจารณาจากการผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Scholarly peer reviewed) และ การผ่านการประเมินของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและประสบการณ์ในการทำงานด้านการคุ้มครองเด็ก (Peer reviewed by users) (2) ความสำคัญ นวัตกรรม และข้อมูลหลักฐาน โดยพิจารณาจากศักยภาพในการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง ในงานการศึกษาเชิงปริมาณ และความชัดเจนในการให้ข้อมูล โดยแสดงผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (3) ความสอดคล้อง โดยพิจารณาให้มีความเกี่ยวข้องตามกรอบการศึกษาการคุ้มครองเด็ก ซึ่งผลการคัดเลือกงานวิจัยแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การจำแนกงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์คัดเลือกแจกแจงตามเกณฑ์คุณภาพ

	Child Protection Goals	Child Protection System	Status of Children
มีความเกี่ยวข้องตามกรอบการศึกษาการคุ้มครองเด็ก	10	53	45
ศึกษาเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง > 400	2	4	11
Scholarly peer reviewed	5	46	34
Peer reviewed by users	5	8	13
แสดงผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้	8	50	42

*หมายเหตุ งานวิจัยบางชิ้นผ่านเกณฑ์คุณภาพมากกว่า 1 ตัวชี้วัด

ผลการศึกษา

การศึกษาได้กำหนดคำสำคัญโดยอ้างอิงตามองค์ประกอบหลักตามกรอบแนวคิดของ Wulezyn, et al. (2010) ประกอบด้วย การคุ้มครองเด็ก (child protection) วัตถุประสงค์การคุ้มครองเด็ก (goal; child protection) ระบบคุ้มครองเด็ก (system; child protection) และสถานการณ์เด็ก (Status of Children; child situation) สามารถสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้จำนวน 598 เรื่อง และพบว่า 108 เรื่อง (ตารางที่ 2) สอดคล้องกับหลักเกณฑ์เลือกเข้าตามเกณฑ์ Critical appraisal of evidences

ตารางที่ 2 สรุปผลการสืบค้นภายใต้องค์ประกอบหลักของ Wulezyn

องค์ประกอบหลัก	จำนวนงานวิจัย (จำแนกตามฐานข้อมูล)		สรุปข้อค้นพบในภาพรวม
	สืบค้น	คัดเลือก	
Child Protection Goals	นานาชาติ= 7 ThaiLIS= 4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง= 5 [รวม = 16]	นานาชาติ= 3 ThaiLIS= 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง= 5 [รวม = 10]	1. แนวคิดการทำงานกับเด็กบนฐานคิดเชิงซ้อน และแนวคิดการลงทุนเพื่อเด็กเป็นฐานคิดที่สำคัญในการพัฒนานโยบาย กฎหมาย และกลไกการทำงานด้านเด็กของภาครัฐและองค์กรเอกชน 2. สังคมและครอบครัวยังมีค่านิยมความเชื่อ และขนบดั้งเดิมที่สามารถนำพาเด็กไปสู่ปัญหาได้ 3. การดำเนินงานเชิงระบบได้รับการยอมรับในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องถึงความสำคัญในการสร้างระบบการคุ้มครองเด็กที่มีประสิทธิภาพ
Child Protection System	นานาชาติ= 95 ThaiLIS= 50 หน่วยงานวิจัย= 27 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง= 15 [รวม = 187]	นานาชาติ= 12 ThaiLIS= 27 หน่วยงานวิจัย= 7 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง= 7 [รวม = 53]	1. ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางการดำเนินงาน 2. ภาครัฐส่วนที่เป็นทางการดำเนินงานภายใต้กรอบของนโยบาย กฎหมายและมาตรการ 3. การดำเนินงานในภาคส่วนที่ไม่เป็นทางการมีรูปแบบที่หลากหลายซึ่งมักถูกกำหนดทิศทางการดำเนินงาน แนวคิด ทักษะคน และชนของชุมชนสังคม 4. ระบบการคุ้มครองเด็กของไทยยังมีน้ำหนักของการใช้ทรัพยากรในการช่วยเหลือกรณีเมื่อเกิดปัญหาแล้ว มากกว่าการป้องกันปัญหาในระดับต้นน้ำ 5. การดำเนินงานกับเด็กที่ผ่านมา ยังมีการประสานร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในระดับต่ำ

องค์ประกอบหลัก	จำนวนงานวิจัย (จำแนกตามฐานข้อมูล)		สรุปข้อค้นพบในภาพรวม
	สืบค้น	คัดเลือก	
Status of Children	นานาชาติ= 271 ThaiLIS= 12 หน่วยงานวิจัย = 87 หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง= 25 [รวม = 395]	นานาชาติ= 5 ThaiLIS= 8 หน่วยงานวิจัย = 20 หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง= 12 [รวม = 45]	1. ปัญหาเดิมบางประเด็นได้รับการแก้ไขให้ลดน้อยลง 2. ปัญหาที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น 3. บทบาทในส่วนของ การป้องกันปัญหาตั้งแต่ต้นน้ำของระบบคุ้มครองเด็กทวีความสำคัญมากขึ้น

กรอบการทำงานเชิงระบบตามแนวคิดของ Wulezyn มองว่าการทำงานเชิงระบบจะนำไปสู่การคุ้มครองดูแลเด็กที่ครบถ้วนบริบูรณ์ (holistic approach) นำไปสู่กลยุทธ์การทำงานที่ครอบคลุมการคุ้มครองดูแลเด็กได้ดียิ่งขึ้น และลดทอนการทำงานแบบอิงตามปัญหา (Global Child Protection Strategy, 2012)

ภายใต้การทำงานเชิงระบบนี้ ระบบการคุ้มครองเด็กควรจะต้องมีทั้งการป้องกันปัญหา และสามารถช่วยเหลือฟื้นฟูสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วได้อย่างครอบคลุมและยั่งยืน ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ของนโยบายกฎหมาย มาตรการ และการให้บริการคุ้มครองช่วยเหลือ ทั้งนี้การดำเนินงานเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพ จะต้องพัฒนากลไกสังคมที่มาจากฐานของชุมชน อันเป็นฐานการคุ้มครองนอกระบบให้เกิดขึ้นและให้บทบาทในการคุ้มครองดูแลเด็ก ดังจะเห็นได้ว่า กรอบพลวัตรการคุ้มครองเด็กของ Wulezyn (ภาพที่ 1) ได้วางทุกภาคส่วนของสังคม เป็นปัจจัยด้านหนึ่งนำไปสู่การคุ้มครองทางสังคม ในขณะที่ฐานคิดของสังคมก็เป็นปัจจัยอีกด้านหนึ่งนำไปสู่การคุ้มครองทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เชื่อมโยงการคุ้มครองเด็ก โดยสะท้อนผ่านแนวคิด เป้าประสงค์ และวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองเด็ก (Child Protection Goals) ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบการคุ้มครองเด็ก และสถานการณ์ปัญหาเด็ก

แนวคิด เป้าประสงค์ และวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองเด็ก:

แนวคิดด้านเด็กได้ถูกนำมาใช้เป็นฐานคิดในการวางกรอบการทำงานกับเด็ก อันประกอบด้วยสองแนวคิดสำคัญคือ (1) แนวคิดการทำงานกับเด็กบนฐานคิดเชิงซ้อน ซึ่งมองเห็นว่าการทำงานกับเด็กเป็นการทำงานในหลายมิติ ซึ่งเป็นการทำงานในระดับลึกที่เข้าใจตัวตนของเด็กที่แท้จริง แต่ต้องทำงานในระดับกว้างที่ต้องตอบรับกับปัญหาและสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวเด็ก ดังนั้นการทำงานกับเด็กบนฐานคิดเชิงซ้อนจึงวางเด็กไว้เป็นศูนย์กลาง ยึดเอาประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงขอบเขตหน้าที่มีพื้นที่ และขอบเขตในเชิงบริบทร่วมด้วย และ (2) แนวคิดการลงทุนเพื่อเด็ก ซึ่งเป็นการปรับกระบวนการทัศน์ในการมองเด็กจากเอกนิยม เป็นพหุนิยมท่ามกลางระบบแวดล้อมที่เป็นพลวัตร แนวคิดนี้เป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้ประเด็นเด็กเป็นประเด็นยุทธศาสตร์แห่งอนาคต และนำไปสู่การพัฒนาและกลไกการทำงานร่วมกับเด็กให้มีทิศทางที่ชัดเจนขึ้น (อภิญา เษยชัย 2551, ระพีพรรณ คำหอม และ ประกายทิพย์ วงศ์หอม 2559, ECPAT International, 2014)

งานวิจัยส่วนใหญ่ของประเทศไทยระบุถึงความจำเป็นในการเชื่อมโยงการทำงานของระบบคุ้มครองเด็กในภาคทางการและนอกระบบให้มีความสอดคล้องประสานกัน และตระหนักดีว่าความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจะเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ทางออกในการแก้ปัญหาเด็ก (วรรณธณี จิตบุญ 2554, วรรณดี ทวีบุรุษ 2554, ECPAT International, 2014) อย่างไรก็ตาม กลไกและการทำงานเชื่อมโยงระหว่างส่วนต่างๆ ในระบบคุ้มครองเด็ก ยังเป็นปัญหาใหญ่ที่เป็นอุปสรรคของการดำเนินงานเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพ

ระบบการคุ้มครองเด็ก:

การดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กสะท้อนกรอบการทำงานที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง อันบ่งชี้ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่เด็กพึงได้รับ (Munro, 2011) ระบบคุ้มครองเด็กประกอบด้วยภาคส่วนที่เป็นทางการและภาคส่วนที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งการดำเนินงานในระบบที่เป็นทางการมีภาครัฐเป็นศูนย์กลางดำเนินการภายใต้นโยบาย กฎหมาย และมาตรการที่ถูกกำหนดขึ้น ในขณะที่การดำเนินงานในส่วนที่ไม่เป็นทางการมักจะเป็นไปตามกรอบแนวคิด มุมมอง ทักษะ และขนบปฏิบัติของสังคมในการดูแลและช่วยเหลือเด็ก (วิชุดา มาตัญญู 2551, จริยาวิ มิตร์สูงเนิน 2549, วิริยะ ธรรมจักร 2556)

ขอบเขตการทำงานของภาคส่วนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการนี้มีความหลากหลายไปตามพื้นที่และบริบทของปัญหา มีความเชื่อมโยงสื่อกันและส่งอิทธิพลถึงกัน อย่างไรก็ตามการดำเนินงานกับเด็กที่ผ่านมายังเน้นการช่วยเหลือที่เป็นเอกนิยมมากกว่าการทำงานเป็นทีม มีการประสานร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในระดับต่ำ (ลดาวัลย์ ปัญตะยง 2553, องค์การเอดแพท อินเตอร์เนชันแนล 2555, ศรีเวียง ไพโรจน์กุล 2552)

สถานการณ์ปัญหาเด็ก:

สถานการณ์ปัญหาเด็กในประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต องค์การพัฒนาเอกชนนานาชาติมองว่าสถานการณ์ปัญหาเด็กในประเทศไทยมีทิศทางการพัฒนาไปสู่ทางที่ดี (UNICEF, 2011) อย่างไรก็ตามปัญหาเด็กในหลายประเด็นยังคงอยู่กับสังคมไทย และเพิ่มมิติความซับซ้อนมากขึ้น สะท้อนถึงความจำเป็นในการป้องกันปัญหาดังแต่นั้นมา ในระบบคุ้มครองเด็ก เพื่อลดทอนและสร้างกลไกการเฝ้าระวังที่มีประสิทธิภาพ (สุณีย์ กัลยาจิตร์ 2551, สุภาพร พงศ์วิญญูโอบาส และคณะ 2556, วิไลวัจส์ กฤษณะภูติ และคณะ 2551)

สรุปและอภิปรายผล

ภายใต้พลวัตรของการคุ้มครองเด็ก ฐานคิดเชิงซ้อนที่มีเด็กเป็นศูนย์กลาง เป็นแนวคิดหลักที่เป็นฐานของการทำงานของระบบคุ้มครองเด็กในภาคส่วนทางการ ซึ่งมีภาครัฐเป็นเจ้าภาพในการดำเนินการ ซึ่งฐานคิดนี้นำไปสู่การพัฒนากฎหมาย นโยบาย และมาตรการเพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงาน และการให้บริการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในขณะที่ภาคส่วนที่ไม่เป็นทางการมีรูปแบบการทำงานที่วางอยู่บนฐานของความเชื่อ ทักษะ และชนบทของชุมชนและสังคมเป็นหลัก ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานที่ค่อนข้างแยกส่วนกันระหว่างภาคทางการและภาคไม่เป็นทางการ การช่วยเหลือเด็กที่ปลายทางของปัญหาเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอที่จะช่วยลดทอนความรุนแรงของสถานการณ์ปัญหาได้ ดังนั้นการป้องกันจึงเป็นส่วนสำคัญของระบบคุ้มครองเด็กที่ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมต้องร่วมกันดำเนินการเพื่อบรรเทาปัญหาเด็กในสังคมไทย

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองเด็กในประเทศไทยนี้ วิเคราะห์ระบบการคุ้มครองเด็กตามกรอบของ Wulezyn และคณะ (2010) ที่มุ่งเน้นการดำเนินงานเชิงระบบของระบบการคุ้มครองเด็ก จากผลการศึกษาพบว่าช่องว่างที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายของการคุ้มครองเด็กเชิงระบบ คือ ความไม่เชื่อมโยงของฐานคิดและเป้าประสงค์ของระบบการคุ้มครองเด็กของประเทศไทยไปยังทุกภาคส่วนของสังคม ถึงแม้จะมีฐานคิดการยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ความตระหนักว่าเด็กมีสิทธิติดตัวมาแต่กำเนิดที่พึงได้รับการคุ้มครอง การกระทำการใดต้องคิดถึงประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ ได้ถูกนำมาใช้เป็นหัวใจของการวางมาตรการทางกฎหมาย และนโยบายในการคุ้มครองเด็ก แต่ฐานคิดดังกล่าวก็ยังไม่สามารถกระจายไปยังภาคสังคมและชุมชน

ทั้งนี้ การดำเนินการเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพวางอยู่บนรูปแบบความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดการดูแลคุ้มครองที่เหมาะสมภาครัฐต้องทำงานร่วมมือเชื่อมโยงกันกับภาคชุมชนภายใต้การทำงานเชิงระบบ แต่การเชื่อมประสานการทำงานระหว่างภาคส่วนและหน่วยงานต่างๆยังเป็นช่องว่างที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายของการคุ้มครองเด็กเชิงระบบของประเทศไทยดังนั้นการเสริมสร้างประสิทธิภาพระบบคุ้มครองเด็กภายใต้กรอบการทำงานเชิงระบบจึงควรพัฒนาในส่วนของการร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานคุ้มครองเด็ก ทั้งส่วนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการสอดประสานแนวคิดให้เป็นหนึ่งเดียวกันในทุกๆส่วนที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

- จริยวดี มิตรสูงเนิน. (2549). *การคุ้มครองเด็กที่กระทำผิดในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีการควบคุมชั้นก่อนฟ้อง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลดาวลัย ปัญตะยัง. (2553). *พลังชุมชนเพื่อปกป้องคุ้มครองเด็ก จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บวรวิทย์ เป็รองวงศ์. (2555). *ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้พระราชบัญญัติการคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546*. สืบค้น 23 กรกฎาคม 2559, จาก <http://www.thainhf.org/icgp/autopagev4/files/qzn152USun123529.pdf>
- ภาคเมธิ์ สายสนั่น, หม่อมหลวง. (2551). *การศึกษาการดำเนินงานในการนำพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ไปสู่การปฏิบัติ: กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). สุโขทัย:มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ระพีพรรณ คำหอม, และประกายทิพย์ วงศ์หอม. (2559). *รายงานการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- วรรณณี จิตบุญ. (2554). *แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดตรัง*. ตรัง: สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดตรัง.
- วันดี ทวีบุรุษ. (2554). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายภาคประชาชนในการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปราจีนบุรี*. (สารนิพนธ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชุดา มาตัญญู. (2551). *ระบบการคุ้มครองทางสังคม เพื่อให้เด็กปลอดภัยจากสารเสพติดโดยชุมชน : กรณีศึกษาดำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิริยะ ธรรมจักร (2556). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กจากสื่อลามก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศรีเวียง ไพโรจน์กุล. (2552). *การศึกษาทางระบาดวิทยาของการทารุณกรรมละเลยทอดทิ้งเด็กและพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กในจังหวัดขอนแก่นและการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็ก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- สมเกียรติ โพธิ์สัตย์, และคณะ. (2547). *คู่มือการทบทวนอย่างเป็นระบบ*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ไพลทอง มาสเตอร์พริ้นท์.
- สุพัตรา ศรีวิชชากร. (2555). *การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว: เวทีเสวนา 'ร่วมพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน' ครั้งที่ 9*. กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.).
- องค์การเอดส์แพท อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล. (2555). *การสำรวจข้อมูลและสภาพการณ์การพัฒนาคุ้มครองเด็กในพื้นที่เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ
- อภิญา เวชชัย. (2551). *การพัฒนาระบบการคุ้มครองเด็กในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- Earl-Slater, A. (2002). *The superiority of action research?*. British Journal of Clinical Governance, 7(2), 132-135.
- Forbes, B., Luu, D., Oswald, E., & Tutnjec, T. (2011). *A systems approach to child protection: A World Vision discussion paper*. Monrovia, CA: World Vision International.
- Global Child Protection Strategy. (2012). *Thematic Review of Plan's child protection work globally to support development of Plan's Global Child Protection Strategy*. Retrieved July 25, 2016 from file:///C:/Users/IPSIR/Downloads/global-thematic-review-on-child-protection-2012.pdf

- Munro, E. (2011). *The Munro Report of Child Protection. Interim Report: The Child's Journey*, London: Department for Education.
- United Nations Children's Fund (UNICEF). (2011). *Situation Analysis of Children and Women 2011*. Bangkok: UNICEF Thailand.
- Wulczyn, F., Daro, D., Fluke, J., Feldman, S., Glodek, C., & Lifanda, K. (2010). *Adapting a systems approach to child protection: Key concepts and considerations*. New York: UNICEF.